

Datum: 2019-10-24
Handläggare: Disa Hansson
Direktr:
Diariernr: 2019.282 VON

Vård- och omsorgsnämnden

Införande av Lag (2008:962) om valfrihetssystem inom fler verksamheter inom Vård- och omsorgsnämnden

Ärendebeskrivning

I *Vård- och omsorgsnämndens flerårsstrategi 2019-2021* har nämnden fått ”i uppdrag att fortsatt utveckla valfrihetsmodeller inom ramen för Lagen om valfrihetssystem”.

Kommunfullmäktige beslutade även 2019-09-04 om *Handlingsplan för ökad valfrihet i Alingsås kommun* (§ 152 2019.437 KS). I den fick nämnden i uppdrag att ”under hösten 2019 utreda möjligheterna att införa valfrihetssystem inom sina respektive verksamhetsområden (...)”.

Då dessa två uppdrag hänger samman avser förvaltningen svara på dem tillsammans genom denna tjänsteskrivelse.

Vård- och omsorgsförvaltningen konstaterar att *Lag (2008:962) om valfrihetssystem (LOV)* tillämpas inom hemtjänst och delegerad hälso- och sjukvårdsinsats sedan 2010. Utöver det finns beslut om att *inte* införa LOV inom insatsen ledsagarservice inom LSS. Det första beslutet togs av socialnämnden december 2016 (SN 2016-12-20, § 129), som fram till 31 december 2017 hade ansvar för funktionsstödsverksamheten. Beslutet omfattade ledsagarservice enligt SoL och LSS. I samband med att LSS-verksamheten gick över till dåvarande vård- och äldreomsorgsnämnden 1 januari 2018 fick förvaltningen i uppdrag att göra en utredning gällande införandet av LOV inom ledsagarservice och daglig verksamhet hösten 2018 *Uppdaterad utredning angående införandet av lagen om valfrihetssystem (LOV) i daglig verksamhet och ledsagarservice* (bilaga1). Utredningen diskuterades i vård- och omsorgsnämnden (VON) 2018-10-22. VON fastslog att volymerna var för små i kombination med att LOV skulle riskera att slå sönder en välfungerande verksamhet och att LOV där med inte var aktuellt att införa inom ramen för varken daglig verksamhet eller ledsagarservice.

Det är inom verksamhetsområdet särskilt boende för äldre som det kvarstår för vård- och omsorgsnämnden att slutligt besluta om LOV. Frågan har processats genom utredningar (bilagor 1, 2 och 3) och politiska beslut sedan 2012.

För att fullfölja uppdraget i *Vård- och omsorgsnämndens flerårsstrategi 2019-2021* gällande utvecklandet av valfrihetsmodeller, tidigare politiska beslut och den utpekade viljan i kommunfullmäktiges *Handlingsplan för ökad valfrihet i Alingsås kommun* har vård- och omsorgsförvaltningen gjort en omvärldsbevakning och nulägesanalys gällande ett införande av LOV inom särskilt boende för äldre.

Förvaltningens yttrande

I *Omvärldsbevakning och nulägesanalys av att införa Lag (2008:962) om valfrihetssystem inom särskilt boende för äldre*, bilaga 4, konstaterar förvaltningen att det finns förutsättningar i form av upparbetade strukturer som skapar möjligheter vid ett införande av LOV inom särskilt boende för äldre. Förvaltningen har även identifierat risker kopplat till ett införande av

LOV inom särskilt boende för äldre. De mest centrala riskerna är att LOV inom särskilt boende riskerar att bli kostnadsdrivande, att det inte ökar valfriheten för den enskilde och att kommunen blir fast i långa kontrakt med privata aktörer och förlorar sina styrningsverktyg gällande bemanning och strategisk planering av äldreboenden. Ytterligare risker som framkommit är att förvaltningen idag inte har någon vårdtyngdsmätning eller tillräckligt avancerad bemanning i avseendet arbetspass som kan förläggas flexibelt i samplaneringsområden.

Förvaltningen konstaterar att det behöver finnas ett system för vårdtyngdsmätning på plats före LOV införs inom särskilt boende. Detta är en grund för att skapa rättvisande ersättningsmodell som valfrihetssystemet ska bygga på. Att arbeta med vårdtyngden är även en förutsättning för att bevaka kvalitet och arbetsmiljö i relation till en dynamisk bemanning.

Ytterligare en avgörande del att ha på plats före ett införande av LOV är en utvecklad bemanningsplanering. Arbetet med att införa LOV bedöms därför behöva gå i takt med *Heltidsresan*.

Vid ett beslut att införa LOV inom särskilt boende för äldre planerar förvaltningen att sätta samman en arbetsgrupp vars uppdrag blir att ta fram en tids- och aktivitetsplan, för en införandeprocess av LOV.

För att skapa möjlighet att arbeta med de identifierade riskerna samt få vårdtyngdsmätning och en mer avancerad bemanning på plats ser förvaltningen behov av att ha fram till 31 december 2021 på sig att planera och förbereda ett införande av LOV inom särskilt boende för äldre.

Ekonomisk bedömning

Förvaltningen har genom tidigare utredningar samt aktuell omvärldsbevakning och nulägesanalys identifierat möjliga ekonomiska effekter vid ett införande av LOV inom särskilt boende.

Det har framkommit att LOV inom särskilt boende kan medföra en snabb process vid byggnation av nya boenden samt att kommunen inte behöver göra den investering som en nybyggnation kräver. Sker utökningen av platser i takt med behovet av nya platser i kommunen kan det leda till ett kostandsneutralt alternativ för kommunen. Bland de åtta kommuner förvaltningen kontaktat beskriver en kommun detta förlopp. Den kommunen har 100 000 invånare. SKL framhåller i en av sina skrifter att små kommuner lämpar sig sämre för LOV inom särskilt boende. Orsaken kan vara att volymerna är mindre och därmed finns mindre marginaler, exempelvis medför ett nyöppnat boende med 60 platser motsvarar ca 13 procent av Alingsås totala antal platser.

Majoriteten av kommunerna som förvaltningen varit i kontakt med har upplevt en negativ ekonomisk effekt kopplat till kostnaden för verksamheten. Detta hänger samman med en överkapacitet av platser. Utspridda tomma platser i verksamheten medför underskott, eftersom personalminskningar först kan göras när avdelningar stängs. Dessutom innebär nedstängningar av avdelningar/boenden ofta att brukare tvingats flytta. Detta är komplext då tvångsflyttningar går emot grundtanken med LOV. För kommuner som har hamnat i detta har förvaltning och politik uppvaktats av missnöjda anhängare.

Förvaltningen bedömer att det är en reell ekonomisk risk att införa LOV inom särskilt boende för äldre. Vid ett definitivt beslut att införa LOV framhåller förvaltningen att en förutsättning för

att reducera risken för en kostnadsdrivande verksamhet, om en överkapacitet uppstår, är att det inom verksamheten finns en välfungerande vårdtyngdsmätning samt en välutvecklad bemanningsplanering med samplaneringsområden.

Förslag till beslut

1. Vård- och omsorgsnämnden godkänner återsrapporteringen av uppdragen att "utveckla valfrihetsmodeller inom ramen för Lagen om valfrihetssystem" från *Vård- och omsorgsnämndens flerårsstrategi 2019-2021* och uppdraget i *Handlingsplan för ökad valfrihet i Alingsås kommun* att "under hösten 2019 utreda möjligheterna att införa valfrihetssystem inom sina respektive verksamhetsområden (...)" och anser att frågorna är fullt ut utredda.
2. Vård- och omsorgsnämnden ger i uppdrag till förvaltningen att införa LOV inom särskilt boende för äldre från 1 januari 2022.
3. Vård- och omsorgsnämnden ger i uppdrag till förvaltningen att ta fram en tids- och aktivitetsplan för införandet av LOV inom särskilt boende för äldre och som innehåller regelbunden återsrapportering till nämnden. Planen ska redovisas för nämnden 2020, kvartal 1.

Beslutet ska skickas till

Förvaltningschef
Planeringsavdelningschef
Kommunfullmäktige
Stabschef kommunledningskontoret

Anita Hedberg
Förvaltningschef

Disa Hansson
Utvecklingsledare